

een ieder een aparte fontein in nabootsing van die éne ware fontein geopend, maar moet het water uit die fontein niet toestroomen. Diensvolgens belijden wij dan ook van ganser harte, dat de vrucht van het soenoffen van Christus ons door den Heiligen Geest moet worden toegepast en door ons alleen kan genoten door het geloof.

Rome daarentegen stelt in de Mis, dat Christus, de wezenlijke Christus, gedurig weer en weer geofferd wordt. Elke Mis is dus een nieuwe wezenlijke offerande. Zij verklaart de Mis, niet een schijnoffer, maar een wezenlijk offer te zijn. Het is de ware, wezenlijke, werkelijke Christus die op het altaar ligt, die door de separatie gedood wordt, en dus nogmaals sterft, en alsnu als gedoopte Christus Gode wordt opgeofferd. Er geschiedt bij de Mis dus waarlijk, wezenlijk en werkelijk wat op Golgotha geschied is, alleen op andere wijze. Daar bloedig, in de Mis onbloedig. Een onderscheiding, die volgens de Schrift alle kracht aan de Mis ontnemt, daar toch de Schrift betuigt, dat er zonder bloedstorting geen vergeving geschiedt. Doch hierbij blijft de tegenspraak met de Heilige Schrift niet. Is op Golgotha het offer voor onze zonden volbracht, dan natuurlijk blijft er geen zonde meer te delgen over. Daar nu de Mis stelt, dat ook haar onbloedige offerande schuldvergeefende kracht heeft, zoo volgt er uit, dat de Mis rechtstreeks ontken, dat het offer van Golgotha alle zonden volkomenlijk verzoend heeft. En al weten we nu zeer goed, dat de Roomsche kerk het Misoffer geen oogenblik losmaakt van het offer op Golgotha, en er slechts een aanvulling en herhaling van dat éne offer in ziet, zoo blijft toch het feit staan, dat het Misoffer in waardig geheel gelijk komt te staan aan het offer op Golgotha. Immers en op Golgotha én op het Misaltaar is het beide malen de ware, wezenlijke, werkelijke Middelaar, die zich naar lichaam en ziel in den dood geeft en sterft. Er is dus niet langer éne offerande van den Christus, maar sinds Golgotha heeft hij zich reeds miljoenen en biljoenen maal in elk jaar geofferd. En doordien nu dit Misoffer alle hoedanigheid mist om den aanschouwer eenigen indruk van het wezenlijke lijden van den Christus in den kruisdood te geven, kan het niet anders of de indruk van 's Heeren kruisdood gaat al meer teloor, en de aandacht wordt al meer afgeleid naar de Sacramentele kracht van den priester, om uit brood en wijn door zijn machtspreuk een wezenlijke Christus present op het altaar te maken.

Van de belijdenis onzer vaderen, dat de Mis niet slechts tot *afgederf* leidt in de aanbidding van de Hostie, maar ook een „verloochening is van de eenige offerande van Christus aan het kruis volbracht“, kunnen we alzoo niets terugnemen. Met de Heilige Schrift voor ons, kunnen we niet anders betuigen, dan dat de Mis alsoo is, en dat deswege door geen onzer aan de Mis mag worden deelgenomen.

Zoolang het nog oirbaar was in de Roomsche kerk te leeren, dat Christus, die aan de rechterhand zijns Vaders in den hemel gezeten is, en blijft, in en door broed en wijn zijn heilige tegenwoordigheid, als vleesch geworden en gekruiste Middelaar, gevoelen deed in hen die gelooven, kon de Mis nog als mystieke poëzie verontschuldigd. Maar van het oogenblik af dat paus Innocentius III in 1214, en op zijn voetspoor, het Concilie van Trente den vloek heeft uitgesproken over een iegelijk die niet belijdt, dat hetgeen, na de consecratie op het altaar ligt, *waarlijk, wezenlijk en werkelijk de volle Christus, zoo naar zijn vleesch en bloed als naar zijn ziel en Godheid is*, werd feitelijk elke poëtische of mystieke opvatting onmogelijk, en kon de Reformatie niet anders doen, dan zich zoo principieel mogelijk, en in de eerste plaats, juist tegen de Mis verzetten.

KUYPER.

„Ik zal u aannemen“.

Daarom gaat uij het midden van hen, en scheidt u af tege de Heere, en raakt niet aan hetgeen onrein is, en ik zal u liefs aannemen.

2 Cor. 6: 17.

Wat heeft met uw „Belijdenis“ de dusgenaaide „aanneming“ uitstaande? Men vraagt u dan in die dagen: Wanneer wordt ge „aangenomen“? Men spreekt er van, dat het de volgende week „aanneming“ is. En in die meestal pijnlijke ure achter den rug, dan ontvangt men zoo den indruk, alsof het eigenlijk nu is afgelopen, en of er, nu ja, ook nog een levigting komt; maar meer een „bevestiging“ voor den vorm. Alleen tegen de „aanneming“ heeft men opgezien. Voor die „aanneming“ heeft men geleerd, en de laatste weken zelfs hard geleerd. Maar nu men dár naar eenmaal „door is“, doet die nasleep er minder toe. Zoo zelfs, dat meer dan één van de „bevestiging“ maar wegleef, en evenmin ooit gezien werd aan het heilig Avondmaal.

Dit nu is de leugen in de kerk, en uit die leugen komt ook voor de kerk niets dan de dood.

Eigenlijk moest heel die „aanneming“ er niet wezen, en oudtijds was ze er ook niet.

Wie drang had om zijn Heere en Zaligmaker te belijden, stond in het midden der gemeente op, en beleed zijn Heere niet met een hoofdknik; maar met luider stem. En omdat er aan dat belijden van Jezus niets dan smaad, opoffering en lijden verbonden was, kon men, wie zoo moedig optrad, in den regel best vertrouwen; en zoo begroette heel de kerk zulk een broeder of zuster met dankbare vreugd.

Maar helaas, zoo bleef het niet.

Toen de vervolging week, en Christen te zijn een eere werd, daagden er allerlei personen op, om Jezus te belijden, in wie geen der broeders vertrouwen kan stellen. Vandaar dat men toen vooraf *ondersocht*; vooraangaand onderzocht, en eerst van lieverleed verloor

schonk, om tot de „openlijke belijdenis“ over te gaan.

Zoo moest men wel handelen, om de kerk tegen geestelijk bederf te beveiligen. En ook, zoo moest men wel handelen, om veel zonden bij onoprechte naam-belijdenis te voorkomen. Die vooraangaande onderzoeke des geloofs nu is thans in wat men noemt „de aanneming“ uitgelopen. Dan vaardigt de kerkeraad een Dienaar des Woords met een Opzieder af, om te onderzoeken, hoe het met zulk een gedoopte staat. En zoo ze dan bevinden, dat hij genoegzaam kennis van het Woord heeft, om te weten wat hij doen gaat, en dat er genoegzaam blijken zijn van zijn toekeering tot den Heiland en zijn afkeering van de wereld, dan geven ze hem verlof, om tot de openbare belijdenis van Jezus in het midden der gemeente over te gaan.

Maar die „openbare belijdenis“ is dan ook de hoofdzak. Wat men „aanneming“ noemt, en nooit zou had moeten noemen, is niets dan een vooraangaande onderzoeke, om daarna verlof tot belijdenis te geven, en eerst door de openbare belijdenis gaat het dan naar het heilig Avondmaal.

Dat booze „aanneming“ is een woord dat niet deugt; de begrippen verwart; en ongeestelijk werkt.

Heel dit denkbeeld toch miskent den vooraangaande Doop. Komt er ja, een enkel maal iemand uit de Joden, Turken of Heidenen tot de gemeente, dan neemt men zulk een aan.

Maar een gedoopt kind der gemeente, dat reeds vóór zijn Doop in Christus geheiligd was, kan niet, op achttienjarigen leeftijd, als een vondeling „aangenomen“ worden.

Zulk een kind is van de familie, en opgegroeid als huisgenoot des geloofs. En zegt men: „Ja, maar in de zichtbare kerk verkreeg het toch nog niet de eigen rechten van het lidmaatschap“, dan is dit ook zoo, maar die krijgt het ook nu niet door wat de Dienaar des Woords met den Ouderling doet; die erlangt het eerst na de openbare belijdenis in de gemeente.

Men kan derhalve desnoods van „toelating tot de openbare belijdenis“ spreken; maar nooit mag die dusgenaamde „aanneming“ iets anders zijn, dan het voortpoort, waardoor men tot die openbare belijdenis ingaat; en niet dat „aangenomen worden“, maar die openbare belijdenis moet het heilig en beslissend moment voor uw levenskruis zijn.

Daar bij die openbare belijdenis legt ge den eed van trouw aan Jezus af. En wee u, zoo ge dien eed van trouw schendt!

Maar dat wilde men niet.

Neen, de „aanneming“ moest een „aandoenlijke“ plechtigheid worden. En zoo maakte men er toen van, wat bij de Lutherischen reeds veel vroeger bestond, dat een Dienaar des Woords en zijn Ouderling de belijdenis afdan; en dat ge daarna in de kerk niet openbare belijdenis doet, maar, in Roomschen trant, *bevestigd* wordt. Zoals de Roomsche kerk vóór de eerste communie haar *Vormel* toedeelt, wat letterlijk *Confirmatio* of *bevestiging* beteekent, zoo kreeg men ook in deze Lutherische kerken eerst een „aanneming“, daarna een „vormsel“, (of bevestiging) en dan het Avondmaal 1).

Heel dit wanbegrip moet dus met tak en wortel uitgerooid.

Ongetwijfeld moet er een vooraangaande onderzoeke zijn, want niet zoo maar ieder kan tot de openbare belijdenis toegelaten; maar dit onderzoeke moet dan ook het karakter van een *onderaeking* behouden; en mag geen andere strekking hebben, dan om, voor zooveel dit onder menschen mogelijk is, te onderzoeken, of wie belijden wil, genacht mag worden te *weten* en te *meenen* wat hij doet, als hij belijdt.

Daarom moet dat onderzoeke gaan over iemands leven; gaan over de geestelheid van een iegelijks hart; en gaan over hun kennis van den volken raad Gods tot behoudenis van zondaren.

Bijbelboeken opnoemen, de patriarchen op een rijtje kennen, alle koningen Israels kunnen opzeggen, en zooveel meer, is best, maar heeft niets met dit onderzoeke te maken. Of de kennis van den raad Gods tot behoudenis van zondaren komt het hier aan; en voorts op den ernst, de oprechtheid, het gemeend zijn van de levenskeuze die men voor nu en eeuwig gaat doen.

Niet zooals dat vaak voorkwam, dat er veertig tegelijk werden „aangenomen“ en dat er een bij was, die b.v. alleen deze éne vraag kreeg: „Hoevel kinderen had ik?“ Antwoord: „Twee, domine!“ en daarop werd „aangenomen“. Dat is spotten met het heilige, en spotten met den ernst van het zieleleven. Een spel met het heilige gedreven, waarin we beschaamd worden door de Roomsche geestelijkheid, die wel tijd vindt, om jaar in jaar uit, in de biecht, met elk persoon zekeren tijd alzonderlijk te spreken.

Kent nu een Dienaar des Woords, of ook een helpend Catechisemeester, zijn leerlingen van nabij, dan is hun getuigenis natuurlijk meer waard, dan die enkele proeve bij de „onderzoeke“, maar toch ook bij die „onderzoeke“ moet het voor den Ouderling, van elkenman en elke vrouw, hoofd voor hoofd blijken, dat de grond van de kennis van Gods raad er in ligt. En dat komt ook wel, als de catechisatieboekjes de kerk maar uitgaan, en de Catechismus eenige jaren lang leidraad bij het onderwijs was.

En vraagt ge, of bij de „aanneming“, gelijk men het noemt, of bij de „onderzoeke des geloofs“, gelijk het veel beter ware te noemen, dan niets mag gebeuren, dan te zeggen: „Gij zijt toegelaten tot de openbare belijdenis, en of er dan niets aandoenlijks, roerends en plechtigs bij mag, ook dan is het antwoord niet moeielijk te geven.

Om tranen mag het u nooit te doen zijn; want het Koninkrijk Gods bestaat niet in een spel der zinnen, maar in een werking van het hart.

En ook moogt ge nooit willen, dat, om de „aanneming“ aandoenlijk te maken, de openbare belijdenis in de vergadering der geloovigen worde ontloot van haar betekenis of in een soort Roomsche Vormsel omgezet.

Dat alles moet dus van de „onderzoeke“ gewerd.

Maar wat er wel bij mag, en er zelfs bij hoort, is, dat, na afloop der „onderzoeke“, een ernstig woord voorbereide op de openbare belijdenis die nu komt; tot onderzoeke van het eigen hart aansporen; en dringe op trouw en op oprechtheid.

En wil de Bedienaar des Woords dan nog zijn persoonlijk betrekking tot zijn leerlingen

ter sprake brengen, en nu ze uit die betrekking van leerlingen of catechumenen uitgaan, hun een laatste woord van *persoonlijk vermaan* toespreken, waarom zou hij het niet doen?

Het niet te doen, ware zelfs koel en vreemd. Alleen maar, laat nooit de „onderzoeke“, met de „openbare belijdenis“ verward worden; noch ook bij die onderzoeke de Doop die vooraangaande, worden verloochend.

Is er dan geen „aanneming“?

o. Gewisselijk. Er is een aanneming bij God. Een aanneming bij God, als de Heere zijn volk toeroept: „Daarom gaat uij het midden van hen en scheidt u af, en raakt niet aan hetgeen onrein is, en ik zal u aannemen, en ik zal u tot een vader zijn, en gij zult mij tot zonen en dochteren zijn, zegt de Heere, de Almachtige“.

En die aanneming komt wel degelijk bij het doen van belijdenis te pas. Want immers wat is uw optreden in de vergadering der geloovigen anders, dan de openbare bekentenis, dat ook gij het bevel uws Gods hebt vernomen, om u af te scheiden van de wereld, uit de gemeenschap van het booze uit te gaan, de zonde te verlaten, en dat ge alsnu geloofd in de belofte, dat de Heere u aangenomen heeft, als u Vader die in de hemelen is.

Dat is de heilige, dat is de geestelijke, dat is de waarachtige aanneming, maar dan ook de *éénige* aanneming, waarvan bij uw belijdenis sprake mag zijn.

De Heere moet u hebben aangenomen, en omdat Hij u aannam, daarom kunt ge van zijn zinnen naam belijdenis doen.

Maar dat „aannemen“ door een predikant en een ouderling heeft juist die heilige aanneming door God den Almachtige in vergeetheid gebracht. En daarom kan er niet sterk genoeg op gedrongen, om die *valsch* aanneming voor altoos te bannen, en met heel uw kerk te staan naar de aanneming van uzelf en al uw kinderen door den Heere uwen God.

KUYPER.

Amsterdam, 27 Febr. 1891.

Oader de Synodalen begint het „Vrede en geen gevaar“, waarin men zich nu twee jaren lang, na de uitspraken der rechterlijke collegiea verheugde, al eenszins te wijken voor zeker gevoel van *onrust*.

En dit is begrijpelijk.

In meerdere steden toch herwonnen de Modernen, evenals in een aantal dorpen, reeds de meerderheid; terwijl dusver schier niet één enkele overwinning in omgekeerde zin te boeken viel.

Maar vooral wat nu te Utrecht plaats-greep, was hun een doorn in het oog, zoo zelfs dat één hunner organen reeds spreekt van een „veeg teeken“.

Verbeeld u toch, in Utrecht had de kerkeraad steeds het vertrouwen der gemeente genoten, om zichzelf in te kunnen kiezen en aan te vullen; en nu heeft aldaar de nieuwe Synodale gemeente onverhoeds dit mandaat ingetrokken, en geoordeeld dat het beter ware, een kiescollege te laten optreden.

Reeds dit toonde dus eenige mindere tevredenheid.

Maar wat het ergste nog was, school in een bijkomstigheid.

Er bleek namelijk dat de Modernen zich hadden onthouden, dat de gemengde Orthodoxen van allerlei gading nog voor den Synodalen kerkeraad hadden gestemd, en dat de strijd tegen deren kerkeraad alleen gevoerd was door den aanhang van Ds. Gewin.

En op dien Ds. Gewin heeft men het niet. Die preet zoo zonderling. Die doet zoo wonderlijk. Zoo niets Synodaal kameradschappelijk. Zelfs, en dat is wel zijn ergste zonde, behoort hij volstrekt niet onder de boogschutters, wier pijlen vanzelf op de Doleantie af gaan. Waar dan nog bij komt dat ook Ds. Gewin geen gezangen laat zingen.

Dit nu is voor de positie der Synodale orthodoxen uiteraard verre van geruststellend.

Van den éenen kant terrein aan de Modernen verliezen, en daardoor achteruit roeien in de hogere besturen; en van den anderen kant weer een woeling en beweging in de lagere steren te merken, die toont, dat met de amputatie van de Doleerenden nog altoos het diepste pit van den kanker niet uitgesneden is, en dat het kwaad altoos weer uit het bloed der kerk opkomt.

Toch zouden we onzen Synodalen geestverwanten raden, zich nu ook weer niet al te ongerust te maken.

Zoo'n vaart loopt het op dit oogenblik niet; en veilig kan men rekenen op nog tien a twintig tamelijk kalme jaren. De ouderen van dagen kunnen zich troosten met het *Apris nous le déluge*. Het zal hun tijd wel uithouden.

Slechts zooveel staat vast en blijkt ook nu weer, dat vuur en water niet saam kunnen bestaan, zonder een worsteling aan te vangen; en dat dus vroeg of laat, door niets dan door de eenvoudige kracht van beginselen, de belijdenis onzer vaderen weer een beroering in dit genootschap teweeg zal brengen, die het nogmaals plaatst voor het dilemma: Afsnijden of u zelt reformeeren.

Uit Leiden kwam dezer dagen het onverwachte bericht, dat Prof. Dr. J. H. Gunning een vak met Prof. Tiele geruild had, en dat de Regering in dezen ruil had bewilligd.

Voor hen, die niet geheel op de hoogte mochten zijn, zij hierbij herinnerd, dat de *Moderne* professor Tiele dusver o.m. een vak behandelde, waaraan men den zondelingen naam had gegeven van de „leer van God“; en dat de *Ethische* professor Gunning zich o. a. zag opgedragen het onderwijs in: *de wijsbegeerte van den godsdienst*.

Nu weet men hoe Professor Gunning nog pas kort geleden te Leiden optrad, en bij zijn optreden juist in verband met *dit* hem opgedragen vak het onderwerp voor zijn rede koos. En, mocht reeds hieruit opgemaakt, dat juist

dit vak hem bijzonder aantrok, door die rede zelf werd men in dit vermoeden bevestigd. Zelfs kende Prof. Gunning er een waarde en betekenis aan toe, die dit vak o. i. volstrekt niet heeft. Ook bleef wat sinds uit zijn pen vloeide en onder het publiek kwam, zich bijna uitsluitend op dit gebied bewegen, zoo zelfs dat hij over een zijner stellingen desaangaande in vrij heftige polemiek met de Modernen geraakte.

En zie, thans reeds, nu nauwelijks de eerste kruiddamp optrok, en er nog zelfs geen poging door Prof. Gunning kon gedaan zijn, om dat vak, van uit zijn eigen beginselen, op te bouwen, verneemt men plotseling dat Dr. Gunning dit vak aan Prof. Tiele, zijn Modernen collega, overgeeft, en in ruil daarvoor aanneemt: *de leer van God*.

Hoe dit psychologisch te verklaren?

Ge hebt een vak dat u boeit. Ge treedt in dat vak op, met een tegenstelling tus-schen u en de Modernen op den voorgrond te schuiven. Ge raakt hierover in schermutseling en zijt niet al te gelukkig in uw verweer. En nu na afloop van die schermutseling zegt ge tot uw tegenstander: „Elieve, neem gij mijn vak maar over; 't hoort beter bij u thuis.“

Slechts in één geval ware zulk een ruil dan ook gerechtvaardigd, indien namelijk in ruil van dit vak een ander nog gewichtiger vak te bekomen ware.

Doch ook dit zal Prof. Gunning kwalijk beweren kunnen.

Wat toch is de „leer van God“?

Natuurlijk is hierna niet bedoeld dat hoofdstuk der dogmatiek, hetwelk van het Goddelijk Wezen handelt; want dogmatiek mag in deze Moderne theologische faculteit ganschelijk niet onderwezen worden.

Dit vak is ook geen poging, om de leer van God uit de openbaring op te bouwen; want uit de Heilige Schrift mag aan de Leidsche Academie geen enkel bewijs geput.

Neen, het is een „leer van God“ die geheel buiten de Christelijke dogmatiek en de Heilige Schrift omgaat, en bedoelt datgene wat in onderscheiden eeuwen en bij onderscheiden volken al zoo over het Goddelijk Wezen gedacht en beleden was, en sinds ook onder Christenen is.

Zoo kwam het in de plaats, voor wat men vroeger *de natuurlijke godgeleerdheid* noemde, d. w. z. de wetenschap die onderzocht, wat buiten de heilsopenbaring om, uit de gevallen natuur van God en goddelijke dingen nog kennelijk is; een vak dat eigenlijk bij de filosofie en niet bij de theologie thuis hoort, en dies thuis hoort in de *letterkundige* faculteit.

Daarvan heeft men nu, met een ander etiket, de *leer van God* gemaakt, voornamelijk onder de leiding van Prof. Doedes.

Het is dus een vak met een onwaren naam, verkeerd ingekwartierd, en bovendien in zijn wezen versterkt.

Immers de „natuurlijke godgeleerdheid“ omvatte veel meer dan nu met de leer van God wordt bedoeld; veel van wat nu onder „de leer van God“ wordt verstaan hoort thuis in „geschiedenis der godsdiensten“ of in de geschiedenis der wijsbegeerte, en wat ook niet mag vergeten, door de „leer van God“ af te zonderen van hetgeen in dezelfde stelsels omtrent de wereld, den mensch, de zonde, en de eeuwigheid geleerd werd, kwam niet toe een door en door onwetenschappelijk isolement voor dit vak.

Eigenlijk is het dus geen *presentabel* vak. In een goed geordende theologische faculteit zou het nooit worden opgenomen. En dat is nu het vak, dat Prof. Gunning in ruil voor de wijsbegeerte der godsdiensten aanneemt.

Gelijk gezegd, hierin ligt voor ons of het overgeven van den sleutel der veste of een zielkundig raadsel, aan welks oplossing we doelloos onze kracht zouden verspillen.

Van Ds. Wyminga, te Zaandam, ontvangen we een niet onbelangrijke vraag, naar aanleiding van *Separatie en Doleantie*. Ze is in dezen vorm gekleed:

Hooggeacht Redacteur!

Het zij mij vergund in uw blad eene vraag aan u te richten als den schrijver van „Separatie en Doleantie“. Ik zou naast denken, dat deze vraag nog wel bij vele broeders in de Gereformeerde kerken leeft.

Het was, mij dunkt ik mag wel zeggen, het is de overtuiging van velen, die met de Doleantie megingen, dat de kerken, die tot Reformatie kwamen, wel maatregelen van kerkelijke tegenover de ambtsdragers en lidmaten, die met de Reformatie der kerk niet megingen. Dat zij dit tot nu toe niet deden, kwam naar de meening dezer velen niet, omdat de kerken het recht misten, om kerkelijk gezag over deze ontrouwe lidmaten uit te oefenen, maar om dat het nog niet de tijd daarvoor was.

Wel hadden hun insiens de kerken recht en roeping voor deze tuchtoefening; maar zij mogen dat recht en die roeping niet uitoefenen, tenzij eerst langs velelei weg van vermaning en onderwijzing de zonde der lidmaten in het vasthouden der Synodale organisatie en het recht des Heeren tot Reformatie voor aller oog gebracht zij.

Dit geschiedde dus eerst; en zoolang dat niet geschied is, ook geen oefening van tucht. In dien geest spreken m. i. ook de Acta van de Synode van Utrecht op bladz. 51 § 73 IIIe. „Met betrekking tot de ambtsdragers, die den wettigen kerkeraad of de wettige classis niet erkennen“ Dientengevolge zijn zij in ieder geval door de kerkeraad of classis te vermanen en te waarschuwen. Met betrekking tot de toepassing van kerkelijke tuchtmiddelen kan echter geen algemeene regel gegeven worden, daar tengevolge van de langdurige deformatie onzer kerken, vele zeer verschillende toestanden en gevallen te onderscheiden zijn.“

En in die zelfde paragraaf lie met betrekking tot lidmaten, die den wettigen kerkeraad niet erkennen. „Men oefene te hunnen aanzien „het gebed“, dat onze vaderen in de 16e eeuw

geoeft hebben met zoovelen, die nog geruimen tijd Doopsgezind of Roomsgezind bleven.“

„Separatie en Doleantie“ daarentegen zegt, dat de kerken in dit niet oefenen van kerkelijk machtsvertoon wel Gereformeerd handelen (blz. 55) maar zegt ook duidelijk, dat deze handwijze uit een geheel ander beginsel, om een geheel andere reden moet geschieden, n.l. omdat de kerken *alle recht* missen, om kerkelijk gezag over deze lidmaten te oefenen (blz. 58).

Waarom dus tevens is opgesloten, dat de kerken nimmer, ook niet na den weg van leering en vermaning te hebben afgeloopen, tot tuchmaatregelen omtrent de zoodanigen moeten overgaan.

Hier is m. i. wel het punt, waarin uw brochure nog niet aller overtuiging voor zich heeft gewonnen.

Volgens een deel der broeders staat de zaak zoo: Godswoord en het Geref. kerkrecht, dat op dat Woord gegrond is, eischen ten slotte tuchtoefening over hen, die met de Reformatie niet megingen. Volgens diezelfde schijnt „Separatie en Doleantie“ te zeggen: Niets Gods Woord heiligt hier; maar alleen de *vrije wil* dier lidmaten maakt voor de kerken uit, dat zij over hen geene tucht mogen uitoefenen.

Het heeft voor de zoo spreken den schijn, alsof „Separatie en Doleantie“ niet Gods Woord tot rechtsnoer neemt, maar den vrijen wil des menschen.

Nu weten alle Gereformeerden in Nederland, dat hier deze tegenstelling voor u niet bestaat; integendeel, dat naar uwe overtuiging Gods Woord en het Gereformeerde kerkrecht *juist eischen*, dat de *vrije wil* dier lidmaten alle recht voor tuchtoefening aan de kerken ontnemt.

M. a. w. dat hoe anders ook verworpen, op dit punt de vrije wil des menschen *beist*.

Het is dan ook een logische gevolgtrekking van uwe vooropgaande premissen.

Toch, zou ik gaarne hebben, dat u op een wijze, zoals u dat alleen kunt doen, nog eens aantoonde, niet alleen, dat deze uwe stelling volgt uit het Gereformeerde kerkrecht; maar ook dat en hoe dat punt van Gereformeerde kerkrecht steunt op Gods Woord, opdat het niet alleen zóó zij, dat velen dit voortaan, omdat Prof. Kuyper het zegt, anderen het niet weerspreken, hoewel ze er toch niet recht mee verenigd zijn en nog anderen onder de „doleerenden“ een daartegenover staande meening verdedigen, maar alle gereformeerden eenstemmig en met bewustheid, ook in deren opzichte zich aan het Woord Gods mogen onderwerpen.

Met erkentelijke gevoelens van hoogachting Uw dw. Br. P. J. WYMINGA.

Deze vraag valt geheel binnen het kader van de gedachtenwisseling, die door *Separatie en Doleantie* aan de orde is gesteld, en beantwoordt dus aan het in *Separatie en Doleantie* gedaan verzoek, om of tegen de *beginselen* waarvan hier werd uitgegaan, of tegen de uit die beginselen getrokken *gevolgen*, in verzet te komen, en al wat buiten de nu behandelde kwestie lag, tijdelijk te laten rusten.

Zeer terecht zegt Ds. Wyminga, dat volgens *Separatie en Doleantie* een lid van een kerkelijk instituut in het afgetrokkenene het recht heeft te allen tijde dit instituut te verlaten; dat de gebruikmaking van dat recht niet name te pas kan komen, zoo dikwijls in een kerkelijk instituut verandering van bestuur wordt te weeg gebracht; en dat in zoodanig geval het bestuur van dit instituut, d. i. de kerkeraad, geen censuur meer over den zoodanige kan uitoefenen. En zulks niet bij manier van tijdelijk uitsluit, of afwachting duldten, maar omdat zulk een persoon ophield voor dezen kerkeraad voorwerp van kerkelijke censuur te zijn.

En daartegenover nu zegt Ds. Wyminga, dat niet bij hem, maar bij enkelen, die hij ontmoette, de meening bestaaf, alsof de kerkeraad van een tot reformatie gekomen instituut het recht, en dus ook den plicht heeft, om alle personen, die vóór de reformatie tot dat instituut behoorden, ook al scheidden ze zich daarna door woord of daad er van af, voortdurend als voorwerpen voor zijn tucht te beschouwen, ook al is het, dat gemis aan beschikbare kracht of eene andere oorzaak, het geraden maken, om tijdelijk deze censuur te laten rusten.

Eer we echter op dit vraagstuk dieper ingaan, zullen we Ds. Wyminga moeten verzoeken, ons te willen mededeelen, op welke Schriftuurlijke gronden deze zienswijze bij de bezwaarde personen, die hij ontmoette, rustte.

Separatie en Doleantie deed niets anders dan zich op het standpunt plaatsen, dat door onze vaderen in praktijk is gebracht, en door Voetius zoo glashelder en consequent werd uiteengezet; en overmits nu Voetius in geheel zijn werk zich voortdurend op de Heilige Schrift beroept, is het derzijds verdedigde gevoelen het historisch vaststaande.

Plaats zij hiertegen nu een andere meening over, dan zal vruchtbare discussie uiteraard dan eerst mogelijk zijn, zoo wie een andere opinie is toegedaan de gronden uit Gods Woord opgeeft, waarop hij acht dat *zijn* gevoelen steunt.

Nu is het niet Ds. Wyminga zelf, die in oppositie komt; in het minst niet, maar hij ontmoette hier en daar bedenkingen, en oordeelde terecht, dat deze bedenkingen niet mogen blijven zitten. Onze vraag strekt dus alleen om te weten te komen, of de broeders, bij wie hij deze bedenkingen ontmoette, zich voor hun zienswijze ook op eenige autoriteit der Heilige Schrift beriepen.

Was dit zoo, dan wenschten we die te kennen. Was dit niet zoo, dan zal eigenlijke discussie natuurlijk onmogelijk zijn, en zullen wij niet anders kunnen doen, dan ons gevoelen nader afstruieren.

O. i. is het stelsel, dat de bezwaarden van Ds. Wyminga pogen te handhaven, niet anders dan het stelsel ten deze door de Roomsche kerk in theorie opgesteld,

en soms in het Roomsc Want mette kerk, dat behoort, het kerkelijke recht weert diensv te besliten, of spannen ook.

Nu neme dit nochtans Roomschen

Uitnemend Maar begi

duidelijk te doet, en ges schil is tusse het liefst de standpunt de

Het bezwa zal wel niet bezwaarden het verschil gianschen v mensch, en d Woord gebor

Toen Luthi lijke organis spanning van nooig, om s durven. En toen nog n uit zijn banc het Roomsche

Tot ons lei dat de N/P collegiaal kan kerk van on bleven, dan Dit lag aan niettegenstaande gebreke bleef van de kerk zenden, die, de General den naam v Church of Courts.

Thans nu v den boekhand een goede we we daarom o

En dan zij heid, die in sche kerk“ i niet een geo van de pla court, d. w. kled met d heele lichaa den en dorpe

Dit nu is legiaal.

Het Geref recht kent g dan den kerk omdat alleen a ring is van de dragers. In de ren des Woc zorgers, als v macht beklee macht beklee kerkeraad saar en dienst uit

Zoo is dus bestuur over a ander of hoog

Al wat nu l de kerkgeregeri verricht door presenterende en met onder bewilliging de regelen. Hierte saankomen, n committerde maar steeds l voor zijn kerk den. Dit kan gegeven belov ven adhaesie, nooit zitten

Classis of in d die verantwo tenten, en die binden noch b hebben toegest

Maar heel a *Vrije Schotsch* een eenheid ov toederatie. De dan ook bij i noemd, en alle er kerk.

En deze ée door een Gen Assembly) die v heel dezelfde n landskerk, als e gregatie, en ee of een provin vinci.

Op blz. 69 t we dat de ma als afgeleid is als de macht the kirkession exercises rule according to h consultation. It tual matters ove kirksessions, all the Provincial. Its decisions a plaint to any b kent: „De genera dienaarlijk, ond ming met het l leg. Zij oelent zaken uit over keraden, al de synoden van de zonder appel of lijken rechter.“

Hiermee nu sel feitelijk op